

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

21(30)
2021

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

**AKTUALIOJI ANTROPOLOGIJA: PASAULIO LIETUVIŲ
TYRIMAI IR IŽVALGOS**

Sudarytojai ASTA VONDERAU ir VYTIS ČIUBRINSKAS

**CURRENT ANTHROPOLOGY: WORLD LITHUANIAN
ANTHROPOLOGISTS' RESEARCH AND INSIGHTS**

Edited by ASTA VONDERAU and VYTIS ČIUBRINSKAS

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

VILNIUS 2021

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – mokslinis etnologijos ir socialinės ir kultūrinės antropologijos žurnalas. Jame spausdinami recenzuojami straipsniai, konferencijų pristatymai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas pristato mokslo aktualijas ir skatina teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology and Ethnology – is a peer reviewed journal of ethnology and social and cultural anthropology. It publishes articles, conference presentations, book reviews and review articles, which may be in Lithuanian or English, primarily focused on Lithuania, Central and Eastern Europe. The journal represents current debates and engages in methodological discussions.

REDAKCIŅĖ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius / Editor-in-Chief)

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Jonathan Friedman

Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Chris Hann

Maxo Plancko socialinės antropologijos institutas / Max Planck Institute for Social Anthropology, Haale / Saale, Germany

Jonathan Hill

Pietų Ilinojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė

Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel

Heriot-Watt universitetas / Heriot-Watt University, Edinburgh, UK

Orvar Löfgren

Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Žilvytis Šaknys

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKCIŅĖS KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redakcinės kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:

Lietuvos istorijos institutas

El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt

Tilto g. 17, LT-01101 Vilnius

<www.istorija.lt>

Žurnalas registruotas / The Journal is indexed in:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Academic Search Ultimate,

Energy and Power Source, SocINDEX with Full Text, Sociology Source Ultimate

Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. S-LIP-19-58)

TURINYS / CONTENTS

Pratarmė (<i>Asta Vonderau, Vytis Čiubrinskas</i>)	6
Editorial (<i>Asta Vonderau, Vytis Čiubrinskas</i>)	9

Aktualioji antropologija: pasaulio lietuvių tyrimai ir išvalgos / Current Anthropology: World Lithuanian Anthropologists' Research and Insights

Ką antropologija mums sako apie šiandieninį pasaulį? Apskritojo stalo diskusija (<i>parengė ir diskusijai vadovavo Kristina Jonutytė</i>)	11
What can Anthropology Tell us about the Contemporary World? A Roundtable Discussion (<i>discussion chair Kristina Jonutytė</i>)	

Straipsniai / Articles

Asta Vonderau

Debesijos plėtra Švedijoje: kritinis žvilgsnis į skaitmeninės ateities megaprojektus	33
Growing the Cloud: Investigating Mega Projects of the Digital Future in Sweden. Summary	49

Kristina Jonutytė

Tarp paklusnumo ir subversijos: buriatų budizmas ir valstybė	53
Between Submission and Subversion: Buryat Buddhism and the State. Summary	73

Eugenijus Liutkevičius

Ukrainos baptistų judėjimo transformacijos visuomenės pokyčių ir lūžių akivaizdoje	75
Transformations of the Ukrainian Baptist Movement in the Face of Societal Changes and Upheavals. Summary	96

Gediminas Lankauskas

Apie santuokos apeigų „valstybinimą“ sovietų Lietuvoje	99
On the 'Statising' of Marriage Rites in Soviet Lithuania. Summary	123

Dovilė Budrytė

Lytis, karas ir atmintis: „atminties taškai“ Lietuvos partizaniniame kare (1944–1953) dalyvavusių moterų pasakojimuose	127
Gender, War and Remembrance: 'Points of Memory' in the Narratives of Women Participants in the Partisan War (1944–1953) in Lithuania. Summary	146

Kiti straipsniai / Other Articles

Ilona Kazlauskaitė

- Migracija į Lietuvą studijų tikslais ir tarptautinių studentų identiteto
raiška integracijos ir atskirties perspektyvoje 149
Migration to Lithuania for Studies, and the Expression of the Identity
of International Student from the Perspective of Integration and
Exclusion. Summary 170

Vaida Rakaitytė

- Lauminėjimas* muziejuje: lietuvių liaudies žaidimo užrištomis akimis
gyvoji rekonstrukcija 173
Blind Man's Buff at the Museum: A Live Reconstruction of
the Traditional Lithuanian Folk Game *Lauminėjimas*. Summary 197

Konferencijos pranešimas / Conference Paper

Agnieška Avin

- Angažuotoji antropologija: kaip rašymas tampa politiniu 199
Engaged Anthropology: How Writing Becomes Political. Summary 204

Recenziniai straipsniai / Review Articles

Auksuolė Čepaitienė

- Apie besiplečiančią etnologinių tyrimų erdvę ir galimybes Lietuvoje 207
The Expanding Field and Opportunities for Ethnological Research
in Lithuania. Summary 215

Vytautas Tumėnas

- Kompleksinis žvilgsnis į lietuvių ir kitų baltų svaigiuosius gėrimus ir jų
apeigas 219
A Complex Look at Lithuanian and other Baltic Intoxicating Drinks
and their Rituals. Summary 234

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

- Donatas Brandišauskas. Leaving Footprints in the Taiga: Luck, Spirits
and Ambivalence among the Siberian Orochen Reindeer Herders
and Hunters (*Ieva Paberžytė*) 239
Felix Ringel. Back to the Postindustrial Future: An Ethnography
of Germany's Fastest-Shrinking City (*Aušra Teleišė*) 243

Gaila Kirdienė. Lietuvių ir latvių muzikinis-kultūrinis bendravimas sovietmečiu politinio kalinimo ir tremties vietose 1: Brolystė ir vienybė; Lietuvių ir latvių muzikinis-kultūrinis bendravimas sovietmečiu politinio kalinimo ir tremties vietose 2: Vorkutos dainos. G. Kirdienė (sud.), D. Vyčiniene (pareng.) (<i>Rūta Žarskienė</i>)	246
Lina Leparskienė. Papasakoti Trakai (<i>Karina Firkavičiūtė</i>)	252
Klaudijus Driskius. Tirpstanti tapatybė: Baltarusijos lietuviai (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	257

Konferencijos / Conferences

SIEF 15-asis kongresas Helsinkyje (<i>Ilona Kazlauskaitė, Anna Pilarczyk-Palaitis, Vidmantas Vyšniauskas</i>)	261
---	-----

Lina Leparskienė. **Papasakoti Trakai.** Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019. 389 p.: iliustr.

Ši prieš porą metų išleista Linos Leparskienės knyga yra išauginta iš medžiagos, kurią autorė rinko nuo 2007 iki 2019 m., susitikdama, kalbindama Trakų miesto ir rajono gyventojus, atlikdama lauko tyrimus. Monografija rengta disertacijos „Trakų lokalinio pasaulio refleksijos žmonių pasakojimuose“ pagrindu, kuri buvo apginta 2016 m. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute. Rengiant leidinį, tyrimas papildytas nauja lauko tyrimo medžiaga ir išvalgomis. Visa etnografinė medžiaga (Leparskienės tyrimo metu padaryti įrašai) saugoma Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyne. Verta paminėti, kad tos pačios medžiagos pagrindu išleista ir dar viena autorės knyga, tąkart kartu su fotografu Arūnu Baltėnu, pavadinta *Vietiniai: nepaprasta kelionė į Trakų kraštą* (2019). Pastaroji pristatoma daugiau kaip albumas, kur žmonių pasakojimus labai išraiškingai papildė gausios ir kokybiškos nuotraukos. Pasakotojai pateikia po žiupsnelį savų prisiminimų ar išgyvenimų, sužinome, dėl ko tie žmonės išgyvena, kokios yra ar buvo jų patirtys, kaip jie mąsto, kaip ir ką kiekvienas iš kalbintųjų suvokia ir sieja su Trakais.

Monografija *Papasakoti Trakai* – kitokia. Tai mėginimas sutelkti surinktus žmonių pasakojimus stengiantis sukurti teorinį diskursą, tam tikrus apibendrinimus. Pagrindinis knygos objektas ir yra Trakai kaip vietovė. Kaip pati autorė pabrėžia, tai nepaprastai populiarus Lietuvos vieta, rodos, visi ją žino ir pažįsta, tačiau užrašyti pasakojimai atskleidžia daug įdomių, dar neatrastų, ne tokių akivaizdžių reiškinių, detalių, susijusių su šiuo miestu.

Knygą sudaro penki skyriai. Du pirmieji yra teoriniai, skirti apžvelgti knygoje

taikytą metodologiją („Teorijų ir metodologijų lauke“) bei ligšiolinius Trakų tyrimėjimus („Žvilgsnis iš šalies“). Kituose trijuose jau labai konkrečiai pristatoma iš pokalbių surinkta medžiaga trimis pjūviais: per miesto suvokimą („Miesto erdvė“), per žmonių ir kraštovaizdžio ryšį („Ežerų pasaulis“) ir per bendruomenės aspektą („Kaita ir tęstinumas“). Autorės pokalbininkų amžius svyruoja nuo 50-ies iki 95-erių metų. Iš viso buvo kalbinti 60 skirtingų tautybių ir tikėjimų asmenys, cituoti 46.

Kaip sako autorė, *Papasakoti Trakai* liudija šiuolaikinės folkloristikos tendencijas, kai „ieškoma naujų metodų tirti sakytiniu būdu besireiškiančią žmonių kultūrą <...>. Kita vertus, tyrimas įkvėptas lietuviškosios folkloristikos, dažnai vadinamos tautosakos mokslu, mokyklos. Jai būdingas dėmesys simbolikai, mitologijai, prasminių ryšių tarp nagrinėjamų reiškinių paieškoms“ (p. 10). Pridurčiau, kad knygos teorinėje dalyje autorė gausiai cituoja ir suomių autorius (Maria Vasenkari, Armi Pekkala, Anna-Leena Siikala, Annikki Kaivola-Brehenhøj, Päivikki Suojanen, Lauri Harvilahti, Eerika Koskinen-Koivisto, kt.), o tai, manau, taip pat darė nemažą įtaką autoriui. Žmonių pasakojimai buvo užrašyti taikant giluminio interviu metodą, kuris derintas su kultūros antropologijoje gerai žinomu dalyvavimu stebint laikyseną – būnant su kalbinamais žmonėmis, stebint jų elgesį.

Skaičiau ir varčiau šią knygą jau kelis kartus ir galiu konstatuoti, kad kaskart joje randu ar pamatau vis kažką naujo, akis užkliūva už vis kitų dalykų, net ir mano požiūrio kampas kaskart kinta, o tai taip pat suteikia naujos šviesos skaitomiems pasakojimams. Tikiu, tai geras teksto bruožas, kviečiantis knygos nepamiršti ir vėl iš naujo ją paimti į rankas. Manau, tokio įdomumo ir vertės knygai suteikia būtent ta labai išraiškinga etnografinė medžiaga,

kurią autorė surinko iš žmonių. Užrašyti pasakojimai yra ne tik įdomūs, bet ir unikalus istorijos, patirčių, „anos“ realybės fiksavimu.

Beskaitant akis staiga ima ir pastebi gausą aspektų, per kuriuos galima į Trakus „pažvelgti“ ir tokiu būdu atrasti daugybę šio miestelio briaunų (pvz., pastatai, žmonės, ežerai – kiekviena kategorija vis kitaip apibūdina Trakus). Beje, tikrai netikėta, kaip tokie dalykai, kurie šiaip atrodo esantys vientisi (pvz., sąvoka „Trakų miestas“), per vieną ar kitą pasakojimą staiga „subyra“ į daug smulkesnių dalelių (pvz., penkios miesto dalys kaip penki skirtingi miestai jų gyventojams ir pan.). Skaityti šią knygą galima tarsi išitraukiant į tam tikrą žaidimą, spėlioti, kokių netikėtų raskursų dar gali pateikti kitas skyrius. Kiek pasakojimai apie ežerus gali skirtis įvairių žmonių gyvenimuose? Kodėl už 200 metrų esantis miesto gabalėlis jau tų žmonių nebėra laikomas miestu?

Detalės ir jų grožis išryškėja ir nuolat egzistuojančioje „aš“ ir „kitas“ priešstatoje, kad ir koks būtų pasakojimo aspektas. Kad ir kaip įprasta – ir teorine prasme tai „normalu“, – kartais ši priešstata suskamba labai netikėtai. Kokia stipri vis dėlto ta žmogiškosios prigimties dalis, labai ryškiai demarkuojanti „save“ ir nepaprastai sunkiai priimanti „kitus“. Ir čia net nekalbama vien apie kitoniškumą tikėjimo ar tautybės prasme. Pasirodo, tokia priešstata gali būti aktuali net skirtingų miesto dalių gyventojams. O juk Trakai nėra didelis miestas...

Visa ši gyvybinga medžiaga, atsiskleidžianti per knygoje užfiksuotus pasakojimus, labai įdomi savo spalvomis. Trakų įvaizdis ar suvokimas, su jais siejami jausmai niuansuoja priklausomai nuo to, kokio amžiaus pasakotojas, kur praleido didesnę gyvenimo dalį, kokio jis tikėjimo. Kai kalbama apie tai, kaip žmogus jaučia ar mato Trakus, dar viskas priklauso nuo to, kurioje miesto dalyje žmogus gyvena, kokie jo

papročiai, nuo kada jis gyvena Trakuose ir pan. Šitas spalvas labai norėčiau pabrėžti kaip ryškiausias, atsiskleidžiančias knygoje. Kiek pasigedau išsamesnio pasigilinimo į jas, daugiau autorės dėmesio būtent pasakotojų socialiniam / psichologiniam aspektui. Nuo jo nepaprastai priklauso, ką ir kaip žmogus iš savo patirties supranta ir kaip pateikia.

Perskaičius ir keliskart pervertus knygą, kaskart darosi vis akivaizdžiau, kad tokioje knygoje tiesiog neįmanoma padaryti kokių nors teorinių išvadų ir juo labiau apibendrinti esamos informacijos. Arba tai galima padaryti tik labai schemiškai: pavyzdžiui, autorės fiksuojamas „simbolinis“, dabar jau tik „mentalinis“ Trakų padalinimas į penkias dalis, kuriose istoriškai gyveno skirtingo tikėjimo bendruomenės. Kiekvienas skaitytojas ar atitinkamos srities specialistas turi visišką laisvę iš pasakojimų pasidaryti savas „išvadas“ ar atrasti kokį naują dalykų supratimą. Visas knygos teksto žavesys ir yra tai, kad tokia galimybė suteikiama, kad šie jau dabar istoriniais tapę pasakojimai yra sukaupti vienoje vietoje ir jais toliau galima kiekvienam savaip žavėtis ar iš jų semtis žinių.

Skaitant knygą, mano pačios Trakų patirtis taip pat buvo suaktyvinta. Būčiau buvusi jauniausia iš cituotų pasakotojų ir, žinoma, turiu ir „savuosius“ Trakus. Tačiau atradau ir kelias naujoves – nebuvau girdėjusi pasakojimų, kad Trakų dalis už Geležinio tilto suprantama kaip nebe Trakai. Arba net žinodama apie kelių Trakų miesto dalių egzistavimą (tokių kaip Rogatka ar Karaimščizna, ar Užtiltė), vis tiek miestą suvokiu kaip visumą. Kiek netikėta buvo perskaityti, kad kiekviena iš tų dalių kartais suvokiama visai atskirai, tarsi kitos net neegzistuotų. Beje, skaitydama daug stipriau pajutau, kad tikrai yra šio miesto dalių, kurias „pasisavinu“ kaip „mano“ miestą, o kitos dalys tokios nėra. Juk keista,

kodėl žmonės nenori „eiti iki pilies“ (toks buvo vienas iš pasakojimų), jei čia pati įdomiausia miesto atkarpa. Bet ji įdomiausia man, nebūtinai kitam žmogui...

Teigtina, jog vienintelė šios knygos išvada gali būti kaip tik ta, kad ši Lietuvos vieta (ir atskiros jos dalys) suvokiama labai skirtingai, priklausomai nuo daugelio žmogaus patirties aspektų – nuo jo ryšio su šia vieta, nuo tikėjimo, tautybės, įpročių, išsilavinimo, patirčių, darbo specifikos ir kitų dalykų. Beje, tai jokiais būdais nėra originali išvada, ji tokia konstatuojama įvairiuose panašaus pobūdžio leidiniuose (pvz., Gabija Lunevičiūtė dar įžangoje į *Vilniaus atminties punktyrus* (Lunevičiūtė, Gabija. 2020. *Vilniaus atminties punktyrai*. Vilnius: Balto) konstatuoja, kad „kiek žmonių, tiek ir Vilnių. Kiekvienas jį išvaikštome, išbraižome pagal savo gyvenimus: kartais einame ten, kur mums patinka, kartais – kur reikia...“ (p. 7).

Leparskienė analogišką išvadą pateikia šitaip: „Knygoje Trakų lokalinis pasaulis analizuotas kaip naratyvais konstruojama realija“. „Atliktas tyrimas leido padaryti išvadą, kad Trakai yra kontrastų erdvė. Joje persipina kaimo ir miesto, provincijos ir kultūros centro bruožai, kontrastuoja seno ir naujo miesto urbanistinės charakteristikos, pietinės ir šiaurinės Trakų dalies miestovaizdis“ (p. 333).

Knygoje keli pasakotojai cituojami gausiausiai. Dalis jų yra karaimai, tad atskirai norėčiau pabrėžti knygos vertę būtent per karaimiškąjį aspektą. Ir ne vien todėl, kad dalies tų pasakotojų jau nebėra tarp gyvųjų (autorė neatskleidžia visų jų pavardžių, bet spėju, kad kai kuriuos jų tikrai pažįstu ar pažinojau, kai kurie yra mano giminaičiai...). Bet pirmiausia dėl to, kad skaitytojas gali susipažinti su tam tikrais karaimiškais Trakų elementais, su karaimų šios vietos (karaimų miesto – Karaimščiznos) kaip „savo“ supratimu, su truputį karaimų papročiu. Dalis pasakotojų

buvo garbaus amžiaus, kai autorė su jais susitikinėjo. Jie turėjo tą išskirtinį, beveik viso XX a. Trakų istorijos supratimą, kuris iš dalies yra užfiksuotas knygoje. Tai nepaprastai vertinga informacija, išsaugota autorės dėka. Ją galima toliau dar vienaip ar kitaip nagrinėti džiaugiantis išlikusių žinių gausa. Aišku, svarbus informacijos tikslumas. Dėl jo norėčiau patikslinti, kad p. 157 klaidingai nurodoma ilgaamžio karaimų vyresniojo dvasininko, bendruomenės vadovo, iškilios karaimų XX a. istorijos asmenybės Simono Firkovičiaus (1897–1982) veiklos trukmė (iki 1979 m.). Dvasininko pareigas jis ėjo iki 1982 m., iki pat mirties.

Beje, analizuojant karaimiškąjį aspektą, norėtusi dar kartelį pabrėžti, kaip sudėtinga arba net neįmanoma daryti teorinių apibendrinimų iš pateiktų pasakojimų. Tam arba reiktų dar daugiau pasakojimų ta pačia tema, arba papildomos istorinės, mokslinės informacijos. Priešingu atveju patenkama į dviprasmiškas situacijas, kuriose nepatikrintas ar nesuprastas teiginys pateikiamas kaip autorės išvada, ir skaitytojas, deja, suklaidinamas. Šiame kontekste atkreipčiau dėmesį į pasažą apie karaimų kraujomaišą (p. 162), kur sakoma, kad „toks pastebėjimas gana įžvalgus, kaip ir kraujomaišos faktas, kuriuo dažnai aiškinama išskirtinė karaimų išvaizda ar ligos. Vedybos tarp artimų giminaičių buvo vienas iš būdų išsaugoti bendruomenę ir tikėjimą. [...] Nors šis apibūdinimas taikytas ne Trakų, o Aukštaitijoje gyvenusiems karaimams, jis atskleidžia, kad lietuviai ar lenkai atkreipė dėmesį į jų norą tuoktis tarpusavyje“.

Čia supinami keli visiškai skirtingi aspektai. Vienas jų – vedybos tarp artimų giminaičių (kraujomaiša), kurios pagal karaimų tikėjimą yra draudžiamos ir pasitaiko nebent atsitiktinai. Ir kitas dalykas – įvardintas kaip „noras tuoktis tarpusavyje“. Iš tiesų tai gana stipri, įvairiai

skatinama karaimų tradicija, kurios padedama bendruomenė išliko iki šiol. Tai yra noras ir „praėjusių laikų“ reikalavimas tuoktis su karaimų tikėjimo žmonėmis, kuris nieko bendro neturi su kraujomaiša. Bet susimaišius sampratoms, deja, tokia maža puslapio paragrafe iškreipiama informacija ir daromos klaidingos išvados. Beje, nelabai aišku, ką norima pasakyti žodžiais „išskirtinė išvaizda“, nes juodbruviai karaimai su ryškiai išreikštomis nosimis ir kaktomis tikrai atrodo kitaip, nei kitų tautų žmonės Lietuvoje.

Kitas panašus pavyzdys yra iš karaimų kalbos srities (p. 266), kur sakoma, kad „šiandien, kai Trakų karaimai nebekalba savo kalba, vietovardis *Tiņgiz* drauge su minėtu Čirik giol liudija karaimiškai suvokiamą ir įvardijamą Trakų kraštovaizdį“. Norėčiau pabrėžti, kad Trakai yra vienintelė vieta pasaulyje, kur dar yra kalbama karaimiškai. Todėl toks autorės teiginys nėra teisingas. Be to, žodis *tieņgiz* (ne *tiņgiz*, kaip pateikta knygoje), reiškiantis jūrą, tikrai nėra joks bendrinis vietovardis. Gal šitaip pasakotojas J. F. vadino kažkurią ežero vietą, tačiau tai buvo jų su tėvu „žaismingas“ susitarimas, o ne visuotinis karaimų vartojamas vietovardis, kaip teigiama minimame sakinyje. Beje, pacituoti keli J. F. pasakyti karaimiški žodžiai suprasti ar užrašyti netiksliai, o gal pasakotojas tiesiog sumaišė kelis garsus (kas tikrai atsitinka). Jie turėtų reikšti kažką paprastesnio, kaip ir paties pasakotojo pateiktas frazės vertimas į lietuvių kalbą – *tieņgizdia ēdim* (buvau jūroje, mariose) ar *tieņgizgia kiettim* (į jūrą nuplaukiau). Nuorodoje situacija per daug sukomplikuojama ir vis tiek neišsiaiškinama.

Dar vienas linksmas pavyzdys, kurį verta paminėti analogiškame kontekste, pasakoja apie karaimų žemes (p. 325), kur autorė apibendrina, kad „ši citata puikiai tinka Trakų gyventojų požiūriui į Trakus, į savo vietą mieste, savo teises ir

šalia esančius žmones apibendrinti“. Cituojamas vienas karaimas, kuris su buteliu rankoje replikuoja einančiai pro šalį porai, kodėl ta vaikšto čia po jo stalą... Tiesa, kad kadaise karaimų namai ir jų žemės sklypai ties kiekvienu namu tęsėsi iki ežero, tiesa, kad ši situacija pasikeitė sovietmečiu ir yra skausminga karaimams, tiesa, kad savo istorinę teritoriją karaimai traktuoja kaip savastį, bet visa tai niekaip nėra susiję su pateikiama citata. Joje linksmuolis karaimas, dar, beje, besilinksminantis, tiesiog juokauja, nes jam ant to šaligatvio norisi kaip ant stalo pasistatyti butelį. Čia jis tikrai neišreiškia jokių savasties momento – buvusios žemės nėra traktuojamos kaip „stalas“, ir tai per daug rimta tema, kad būtų šitaip paprastai nuleista juokais.

Tai, kas knygoje tikrai labai gražiai suskamba, yra emocinės autorės „linijos“, susiejančios siužetus, tokios kaip „prie jos dar grįšiu“ (p. 140), ir kelios panašios frazės kitose teksto vietose. Jos labai sušildo skaitomą tekstą ir išryškina pateikiamos informacijos asmeninius atspalvius. Jų norėtųsi tekste matyti daugiau. Įdomūs etnografiniai pasakojimai apie įvairias miesto tautines ir religines grupes (lenkus, žydus, totorius, lietuvius, karaimus) atskleidžia daug įvairiaspalvės informacijos apie jas pačias, o ypač apie tas miesto vietas, kuriose tam tikra grupė kadaise kompaktiškai gyveno. Šių dienų žmonėms tai visiškai nauja informacija, nes miestas yra visapusiškai pasikeitęs ir išoriškai šitų žinių „nuskaityti“ tiesiog nėra įmanoma.

Šios knygos svarba ir unikalumas yra tai, kad leidinio, sudaryto iš tokių pasakojimų apie „ankstesnius“ Trakus ir atsižvelgiant į šios vietos įvairovę, lig šiol dar nebuvo. Daugelis pasakotojų buvo vyresnės kartos atstovai, matę ir patyrę dar tarpukario laikų gyvenimo, o to meto liudijimai yra nepaprastai reti. Didesnės pasakotojų dalies dabar jau nebėra tarp mūsų. Jų istorijos užfiksuotos labai laiku.

Papasakoti Trakai yra tikrai puiki etnografinę medžiagą apie Trakus pristatanti knyga. Ją traktuočiau labiau kaip didelį pasakojimą nei mokslinę analizę. Pati autorė akcentuoja, ir aš pabrėžčiau, kad ši medžiaga yra nepaprastai vertinga

istorikams, bet ir ne tik – turizmo sektorius čia ras išties neišsemiamą šaltinį maršrutų ar kitų turistinių paslaugų plėtojimui. Linkiu besidomintiems šią knygą skaityti ir visai permąstyti mūsų protėvių pateiktus pasakojimus.

Karina Firkavičiūtė

Europos Komisija, Mokslinių tyrimų

ir inovacijų direktoratas;

Lietuvos karaimų kultūros bendrija